

Wojciech J. Cynarski

O sztuce szermierki : uwagi o szermierce klasycznej

Idō - Ruch dla Kultury : rocznik naukowy : [filozofia, nauka, tradycje wschodu, kultura, zdrowie, edukacja] 4, 29-42

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

CHARAKTERYSTYKI – SZERMIERKA / CHARACTERISTICS – FENCING

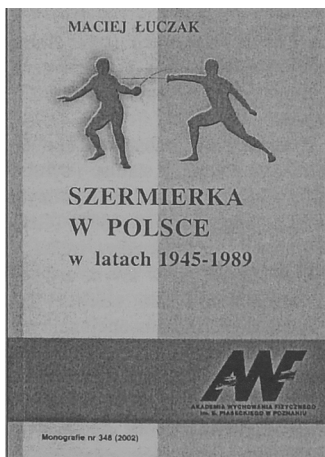
Autor – dr Wojciech J. Cynarski – jest dyrektorem technicznym Stowarzyszenia Idōkan Polska i *Shibu Kobudō Katori Shintō-ryū w Polsce*, reprezentantem szkół *takeda-ryū* i *nihon-den kobudō* (IMAF, Tokio) w Polsce. Japońską szermierkę studiuje od wielu lat, uczestnicząc w licznych międzynarodowych stażach.

Artykuł zyskał pozytywne oceny dwóch recenzentów – specjalistów historii i nauki o broni (hoplogologii).

WOJCIECH J. CYNARSKI
IWFiZ, Uniwersytet Rzeszowski

O sztuce szermierki. Uwagi o szermierce klasycznej

Słowa kluczowe: sztuki walki, klasyczna szermierka, metody, kenjutsu, iaidō

Zamierzeniem autora jest zaprezentowanie recenzji monografii dr. hab. Macieja Łuczaka, ze zwróceniem głównej uwagi na uprawiane w Polsce formy pochodzenia japońskiego. Ponieważ chodzi o uzupełnienie faktografii historycznej na ten temat i jednocześnie ukazanie szermierki jako sztuki walki, a nie jedynie sportu walki, przyjęta została forma eseju i jednocześnie pracy pogładowej.

Tradycyjna szermierka była i pozostaje sztuką walki zarówno w krajach Dalekiego Wschodu, jak i w Europie. Uzupełnienia wymaga zwłaszcza stan wiedzy o dalekowschodnich formach szermierki uprawianych w Polsce, które do tej pory nie zostały szerzej opisane. Porównywalne są rycerskie zasady, etos leżący u podstaw nauczania szkół klasycznej szermierki czy to w Polsce, czy w Japonii [Cynarski 2002a], a także osiągnięcia wybitnych reprezentantów sztuki szermierki z obydwu krajów. Właśnie w trzecim tomie „Rocznika Naukowego Idō – Ruch dla Kultury / Movement for Culture” ukazał się artykuł, w którym autor porównał drogi mistrzostwa Yoshio Sugino hanshi i Wojciecha Zabłockiego [Cynarski 2002b]. Mistrz Zabłocki jest restauratorem wspomniałych tradycji polskiej szermierki.

Szpeciallynie wzrasta w Europie, a stopniowo także w Polsce, zainteresowanie nierzwalizacyjnymi formami szermierki, zwłaszcza japońskim *iaidō* i *kenjutsu*. Toteż autor poświęca tymże odmianom klasycznych sztuk walki nieco więcej uwagi, wymieniając zwłaszcza nazwiska ludzi tworzących ich najnowszą europejską historię oraz przedstawiając preferowane tutaj główne metody treningu technicznego.

Metody europejskie i pochodne

Na łamach swej książki prof. Zabłocki ukazuje opracowaną przez siebie i wprowadzoną metodę nauczania sztuki władania oburęcznym mieczem i szablą. Czyni to wzorem dawnych traktatów na zasadzie dialogu ucznia z mistrzem. W bezpieczny sposób potrafi nauczać

władania ostrą bronią, a w swym edukacyjnym systemie uwzględniła element rywalizacji – walki punktowane.

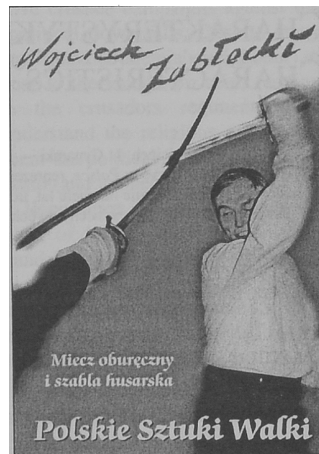
Wojciech Zabłocki potrafił znakomicie rozpropagować polską i europejską klasyczną szermierkę w drodze licznych pokazów walki z białą bronią. W jego książce znajdujemy między innymi zdjęcia pokazujące barona P. de Coubertin ćwiczącego szermierkę konną. Twórca nowożytnych igrzysk olimpijskich był właśnie także twórcą regulaminów walk konnych [Zabłocki 2001].

Spisał [2002] wymiennie używa określenia metody autora *Polskich Sztuk Walki*: Szkoła Zabłockiego lub System Zabłockiego. Krytycznie ocenia on wierność metody walki białą bronią tej szkoły (zwłaszcza mieczem) w stosunku do treści dawnych szermierczych traktatów [por.: Hutton 1973]. Być może chciałby on reaktywować nauczanie metod ranienia i zabijania z użyciem miecza lub rapiera? Czy jednak współcześnie miałyby to sens? W sztukach walki technik niebezpiecznych (tzw. śmiertelnych) uczy się dopiero zaawansowanych uczniów, co ma znaczenie i pragmatyczne, utylitarne, i wychowawcze. W przypadku polskiej klasycznej szermierki najlepiej czyni to Zabłocki.

Szermierka stanowiła najpierw podstawową metodę spośród umiejętności wojennych, później była rozrywką szlachty i oficerów, a biała broń stanowiła wyróżnik statusu i symbol honoru. Elitarna potrzeba szermierczych umiejętności zrodziła także wybitnych fehmistrzów, jak opisywano przez Czajkowskiego Domenico Angelo (1717–1802) [Czajkowski 2001b, s. 120–123; 2001c]. Jednym ze znakomitych fehmistrzów, trenerów i ekspertów jest także Zbigniew Czajkowski. Pojedyńki, które opisał on w swym artykule [Czajkowski 2001a], ukazują *stryctie* utylitarny aspekt zastosowań sztuki szermierczej. Pojedyńki na białą broń ewoluowały od walk na śmierć i życie, do form konwencjonalnych. Doświadczenia wynikające z walk daną bronią w Europie miały wpływ na formułowanie przepisów walki sportowej, które także ewoluowały w kierunku znanych nam dzisiaj form sportowych – szpady, szabli i floretu [por.: Czajkowski 2002; Szajna 2001].

Z drugiej strony szermierka europejska, zwłaszcza hiszpańska, istotnie wpłynęła na rozwój coraz bardziej popularnych obecnie filipińskich sztuk walki (*arnis*, *eskrima*), że można mówić o tychże formach jako pochodnych szermierki europejskiej. Oczywiście zwolennicy owych filipińskich tradycji doszukują się ich pradawnych korzeni, że np. legendarny wódz Lapu Lapu (pogromca Fryderyka Magellana) skutecznie użył w walce technik rodzimych. Jednakże oprócz yo-yo, maczet, pałek i innych bardziej oryginalnych broni filipińska szermierka zawiera wiele zapożyczeń, co zawarte jest nawet w nazwach stylów (*eskrima*, *espada y daga* itd.). Sportowa formuła tychże dotyczy zwłaszcza walk w zbrojach (*amez*) z użyciem kija lub dwóch pałek. Toteż np. dr G. Siebert [2001] pisze w swej książce głównie o współczesnej historii i technice filipińskich sztuk walki (a więc o kiju i pałkach).

Sztuki filipińskie pojawiły się w Polsce za przyczyną Dariusza Cieszyńskiego i Marka Stemplowskiego (Szczecin), którzy w 1992 roku zarejestrowali swą organizację *kali* i *eskrimy* w Polskiej Federacji Dalekowschodnich Sztuk Walki. Nieprawdą jest więc, że: „Do Polski tradycja filipińska w formie strukturalnej trafiła dopiero w połowie lat 90. ubiegłego stulecia, za sprawą niezbyt rozpowszechnionego systemu *kalaki arcanis*. Wprawdzie już wcześniej istniały tu grupy entuzjastów, ale były to jeszcze działania

w żaden sposób niesformalizowane” [Wójtowicz 2003, s. 68]. Dopiero później pojawili się Christoffer Nasilowski, Jan Nycek i inni. Ponadto Wójtowicz nie wymienia popularnych w Europie odmian *latosa eskrima* (stylu mistrza Rene Latosa) i *combat arnis* (nauczanego przez H.-D. Rauschera 8 antas / dan).

W samej Europie pomimo rozwoju sportowego i olimpijskiego szermierki, klasyczna jej forma nigdy zupełnie nie zanikła. Uprawiana jest nadal w Niemczech, Szwecji, Francji, Belgii [por.: Aneks I], na Węgrzech i w Polsce. Działalność W. Zabłockiego lub A. Paproczi’ego, czy obecna moda na bractwa rycerskie stanowią pochodną popularności dalekowschodnich sztuk walki na Zachodzie i wynikają z chęci odnalezienia własnych, europejskich tradycji tego rodzaju [Cynarski 2000]. Rozwój dalekowschodnich sztuk walki przyczynił się w Europie do restauracji rodzimych pokrewnych im tradycji.

Dla popularyzacji sztuki szermierczej mistrz Zabłockiego stoczył historyczne walki, konfrontując swą szablę z K. Ando (kendō) i W. J. Cynarskim (kenjutsu *katorishintō-ryū*). Organizował także wspólne pokazy szermierki staropolskiej i starojapońskiej, dzięki czemu publiczność finałów XXIX turnieju o szablę Wołodyjowskiego mogła w 1993 roku obejrzeć obok szabli husarskiej i mieczy, także samurajską katanę przeciw halabardzie naginata (wg szkoły *katorishintō-ryū*) [Cynarski 2000]. Zresztą Zabłocki zainteresował się japońskimi sztukami walki, zwłaszcza *iatdō*, już podczas pobytu w Japonii na Igrzyskach Olimpijskich w Tokio, co opisał później w jednej ze swoich wspomnieniowych książek.

Powojenną historię i ewolucję sportowej szermierki w Polsce najlepiej opisuje Maciej Łuczak [2001, 2002]. Dzieło monograficzne, którego dokonał, jest wężcz imponujące (392 strony, bogaty materiał źródłowy, szczegółowa faktografia, metodologicznie bez zarzutu). Jednakże skoro autor nie ograniczył się w tytule do szermierki sportowej, brakło szerszego potraktowania uprawianych także w Polsce odmian azjatyckich. Z drugiej strony nie jest to zjawisko nowe, że niekiedy nie dostrzegamy dorobku innych kultur. Np. Hutton [1973] w swej pracy o sztuce miecza pisze jedynie o tradycji szermierki europejskiej. A przecież szermierka rodem z Dalekiego Wschodu, w szczególności japońska, jest przebogata w zakresie doskonałości oręża i psychologii walki, myśli technicznej i taktycznej [por.: Miyamoto 2001; Yagyū 2002]. Prace Musashiego Miyamoto i Munenori Yagyū stanowią już poniekąd klasykę szermierki.

Z cytatu: „Na kontynencie azjatyckim (w Chinach i w Japonii) udział w rywalizacji w walce na pałki (kije) wyrażał cnoty męskie i udowadniał prawotę uczestnika” [Łuczak 2002, s. 16] wynika, jakoby wojownicy ci nie znali mieczy. Oczywiście Japończycy podbijając wyspy używali mieczy metalowych, znanych już wcześniej w sąsiednich Chinach (cywilizacji sporo starszej od europejskiej). W *Kojiki* podana jest legenda o boskim lub magicznym pochodzeniu miecza (prawdopodobnie stalowego) pierwszego władcy. Wielkie odległości kontynentu nie stanowiły aż tak wielkiej bariery, by nie dochodziło do wymiany techniki wojennej. To z Azji pochodzi szabla, natomiast starożytni Chińczycy zastosowali bojowe rydwany, które mogły pochodzić z kultury militarnej i sztuki wojennej imperialnego Rzymu.

Bardzo ciekawy jest rozdział pt. *Turnieje rycerskie po II wojnie światowej* [Łuczak 2002, s. 183–185]. Natomiast o tym, że w Polsce znane są i nauczane od kilkunastu lat tradycje kilku klasycznych japońskich szkół, zdają się nie wiedzieć także historycy sztuk walki i tradycji samurajskich. Szymankiewicz [1997] pokazuje wprawdzie rodzaje broni i niektóre techniki użycia kija, miecza oraz naginaty, ale nie wspomina o uprawianiu szermierki według klasycznych szkół (*ryū-ha*) w Polsce. Z drugiej strony jedno z bractw rycerskich – Stowarzyszenie Miłośników Feudalnej Japonii „Klan Tygrysa” z Rzeszowa – trenuje średniowieczną japońską szermierkę właśnie w *Shibu Kobudō* Stowarzyszenia Idōkan Polska.

Metody chińskie i japońskie

Szermierka bywa niekiedy jednocześnie i sportem, i sztuką walki, jak w przypadku kendō, *kumi battō* (battōjutsu), form pokazowych *wushu kung-fu* itp. Innym razem uprawiane są formy (czy to europejskiego pochodzenia, czy też o azjatyckiej proveniencji), w których nie ma sportowego współzawodnictwa. Sztuk iaidō lub kenjutsu nie dotyczy rywalizacja, lecz praktykowane są dla celów kulturowych, poznawczych, samorealizacyjnych. Chińska sztuka władania bronią (*mo hai*) posiada inną specyfikę techniczną niż metody japońskie lub koreańskie. Mają na to wpływ inne rodzaje broni, stosowane do jej wyrobu materiały (np. kije w *shaolin kung-fu* są elastyczne, a w *bōjutsu* okinawskim lub japońskim – bardziej sztywne), strategia danego systemu i uwarunkowania historyczne. W szkołach chińskich znajdujemy więcej „kwiecistych” i płynnych, niekiedy akrobatycznych ruchów, podczas gdy szermierka japońska jest, jak malarstwo zen, bardziej „oszczędna w ruchach”, pragmatyczna czy wręcz zadziwia surowym pięknem. W szkołach kung-fu nauczających w Polsce występuje różna ilość i rodzaje broni – od 2 („miecze motylkowe” i tyczka) w *ving tsun* do kilkunastu w *choy lee fut*. Niektóre bronie, jak nunchaku i sai, przywieziono na Okinawę i do Japonii z południowych Chin. Wyraźnie dostrzegalny jest wpływ systemów chińskich i japońskich na koreańskie i okinawskie sztuki walki.

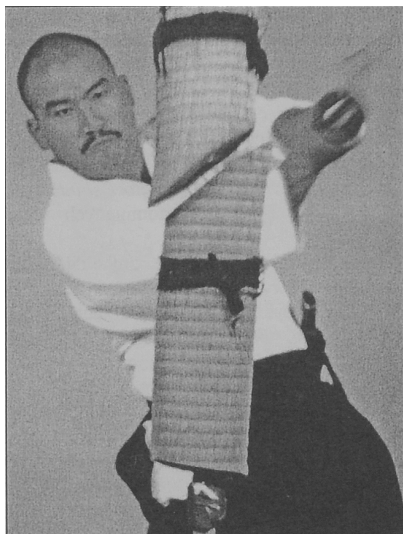
Japońskie *kenjutsu* (sztuka miecza) wptynęła na rozwój aikijutsu, jūjutsu, aikidō, dzisiejszego iaidō i oczywiście sportowego kendō. Niestety autorzy z kręgu nowoczesnych odmian budō (*jūdō*, *aikidō*, *kendō*) o formach starszych mówią najczęściej w czasie przeszłym. A tymczasem kultywowanie japońskiego starego budō (*nihon-den kobudō*) z dominującą bronią – mieczem katana – jest faktem, o czym autor miał okazję przekonać się podczas pobytu na kongresie i ogólnojapońskiej gali sztuk walki w Tokio w 2000 roku. Była wówczas możliwość treningu w ramach międzynarodowego stażu (kilkadziesiąt godzin) pod okiem wybitnych mistrzów *musō-jikiden eishin-ryū* iaidō (T. Ochiai 10 dan, K. Tōse 9 dan)¹ a także *kobudō*. Program szermierki z użyciem wielu różnych broni realizowany jest w różnych szkołach *wushu* i w *kobudō*. Adept musi nauczyć się władać wieloma tradycyjnymi rodzajami broni, np. bō przeciw parze sai, co jest także w programie *kobudō* Stowarzyszenia Idōkan Polska (SIP).

Fot. 1. Autor podczas jednego z pokazów sztuk walki (*idōkan budō*), Strzyżów 2001.

Fot. – zbiory prywatne

¹ Uczestnicy I Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Humanistyczna teoria dalekowschodnich sztuk i sportów walki – koncepcje i problemy” (Rzeszów, 30 maja – 1 czerwca 2003) mogli obejrzeć formy iaidō w wykonaniu *meijin* Katsuo Yamaguchi 10 dan. Wiekowy już (ur. 1904) sensei Yamaguchi jest jednym z najbardziej utytułowanych mistrzów federacji IMAF i ciele utrzymuje znakomitą sprawność.

Fot. 2. Mistrz Obata wykonuje test *tameshigiri* [wg materiałów szkoły Shinkendo].

Tradycyjne szkoły japońskiego *bujutsu* (sztuk walki) uczącej zarówno walki wręcz i władania bronią. Np. sławna *daitō-ryū* (*daitōkan*) zawiera w programie nauczania formy walki kataną i wakizashi (krótszy z mieczy samuraja) pochodzące z *ono-ha ittō-ryū*. Od wielu lat *daitō-ryū* oraz XV-wiecznej tradycji szermierki *katori shintō-ryū* naucza we Francji i w Europie Alain Floquet (6 dan kobudō, 5 dan iaidō), w przekazie i z pomocą mistrzów Yoshio Sugino 10 dan (1904–1998) i Gorō Hatakeyama 9 dan hanshi. Do Polski ta jedna z najstarszych japońskich szkół szermierki (*kenjutsu* lub raczej *kobujutsu*) zawitała w roku 1987, za sprawą uczniów wymienionych wyżej nauczycieli: Stanisława i Wojciecha Cynarskich [Cynarski 1998, 1999, 2000]. Nauczane są tu formy *iaijutsu* oraz kata wykonywane w parach – miecz przeciw wszelkim rodzajom broni, a także *shurikenjutsu*, *jūjutsu*, dawna filozofia i strategia wojenna [Otake 1977 a, b, 1978]. Trzytomowa książka mistrza Risuke Otake

w przekładzie na angielski jego ucznia Donna F. Draegera (9 dan) znana była w Polsce z kilku kserokopii już kilka lat wcześniej, ale dopiero w ramach Centrum Aikibudō i Kobudō w Polsce (CAKP) i Polskiej Unii Kobudō i Aikibudō (PUKiA) w Tarnowie i Rzeszowie podjęto nauczanie szermierki *tenshin shōden katori shintō-ryū*.

Kilka lat później dotarło do Polski *iaidō*, *battōjutsu* i *jōdō* szkoły *takeda-ryū nakamura-ha* w przekazie mistrza Hisashi Nakamury 10 dan, wybitnego szermierza, i R. J. Maroteaux (5 dan iaidō i jōdō *takeda-ryū*) [Maroteaux 1992]. Sōke Nakamura organizuje turnieje 'iaidō kumi-battō jiai', wzorowane na pojedynkach samurajów. W pierwszych tego typu ME European Sobukai Takeda-ryu (EST) w Liège (Belgia) w 1995 r. reprezentujący Polskę (Polską Unię Takeda-ryū i SIP) W. J. Cynarski zajął 9 miejsce. W zawodach sędziowali mistrzowie H. Nakamura, R. J. Maroteaux i Miyoshi Morita 6 dan². Niestety, nie odbyły się kolejne turnieje europejskie.

Wielkie zasługi dla światowego iaidō położyli posiadacze 10 dan hanshi: Minoru Mochozuki, S. Esaka, K. Watanabe, T. Ochiai, meinjin T. Ota i K. Yamaguchi, czy także hanshi (9 dan) Tomoaki Danzaki i Hakuo Sagawa. Dzięki mistrzowi Sekiguchi Komei Takaaki (10 dan) i Januszowi Lukaszcykowi dotarła do Polski szkoła *musō shinden-ryū* i uprawiana jest obecnie w Czerwionce i w Opolu (instruktor Robert J. Krac). W Polsce wiedzę swą przekazywali Jan de Haan (7 dan ?), John Bernaschewice 6 dan, Wim van Mourik 5 dan i inni. Japońskiej szermierki uczącej w Europie także (m.in.): Ph. Sabatier

² Fakty te są autorowi znane z autopsji. Jest pierwszym posiadaczem stopni mistrzowskich w klasycznej szermierce szkół *katori shintō-ryū* i *takeda-ryū* w tej części Europy (na wschód od Francji) [por.: Cynarski 1998, 1999, 2000]. Był także dyrektorem technicznym odpowiedniej komisji przy (nie istniejącej już) Polskiej Federacji Aiki-Budo i Kobu-Jutsu w Tarnowie i prezesem Polskiej Unii Takeda-ryū, a obecnie prowadzi Shibu Kobudō przy SIP w Rzeszowie.

7 dan, H.-D. Rauscher 6 dan (trzykrotny MŚ IMAF³), J.-P. Réniez 5 dan, L. Sieber 5 dan, M. Coquet 3 dan, J. Van de Wille (kuntaiko budō), Toshishiro Obata (shinkendō) i dr Sven Roland Hooge (te-katana-dō). Kaiso T. Obata [1987] jest obecnie szczególnie aktywny w Europie, nauczając swego systemu szermierki na licznych stażach szkoleniowych w ramach International Shinkendo Federation. Iaidō stało się szczególnie popularne w Niemczech i we Francji i uprawiane jest głównie poza środowiskiem sportowego kendō. Autor miał okazję studiować różne style iaidō pod kierunkiem znakomych nauczycieli, jak (m.in.): Lothar Sieber (*seitei*), Y. Sugino, G. Hatakeyama, A. Floquet (*katori shintō-ryū*), H. Nakamura, R. J. Maroteaux (*takeda-ryū*) [Cynarski 1997] i wspomnianych wyżej przedstawicieli *musō-jikiden eishin-ryū*.

Oczywiście także ludzie kendō starają się często poznawać równoległe sztuki iaidō. Nie uprawnione jest jednak stwierdzenie, że „iaidō jest nierozzerwalnie związane z kendō”, jak napisano na stronach <http://www.kendo.pl>. W funkcjonujących dzisiaj szkołach „sztuki dobywania miecza”, jak można tłumaczyć japońską nazwę, takich jak: hasegawa eishin-ryū, hoki-ryū, katori shintō-ryū, musō jikiden eishin-ryū, musō shinden-ryū, omori-ryū, tamiaryū, nie zaleca się uprawiania ograniczonego do pięciu technik sportowego kendō. Także iaidō nauczane we Wszechjapońskiej Federacji Kendo (Zen Nippon Kendō Renmei), czyli *seitei*, to jedynie namiastka sztuki iaidō. Toteż środowiska kendō nie powinno rościć sobie pretensji do podporządkowania wszelkich grup ćwiczących japońskie formy szermierki, jak chcieliby to może widzieć przedstawiciele polskiego kendō [Szczepara 2002]. To prawie tak, jak gdyby PZPN zamierzał podporządkować sobie stowarzyszenia wszystkich gier i osób grających w piłkę.

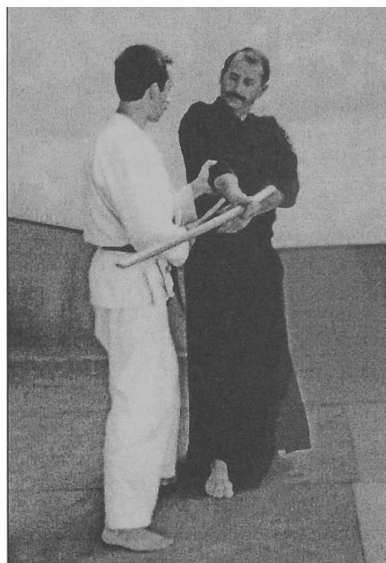
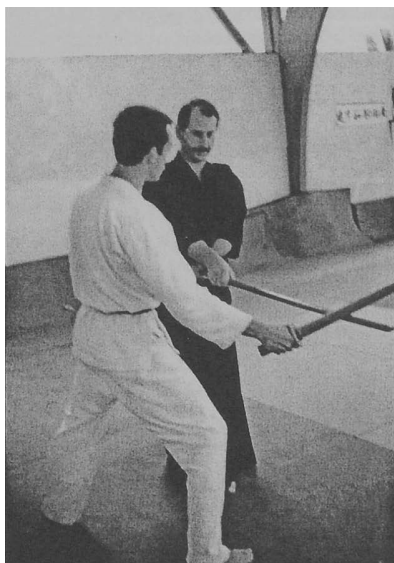
O ile w kenjutsu stosowano od dawna drewniane miecze treningowe *bōken* i *bōkutō*, o tyle w sportowym kendō używany jest bambusowy *shinai*. Kendō (a także wushu) znalazło się w książce Macieja Łuczaka [2002] w postaci wzmianki na s. 185–186. Więcej o polskim kendō, uprawianym tu od 30 lat, piszą przedstawiciele Polskiej Komisji Kendo, jak szczególnie aktywny w ostatnim czasie autor tekstów popularyzatorskich Witold Nowakowski (4 dan). Najlepiej jednak o japońskich sztukach walki, w tym o historii szkół szermierki napisał przed laty znakomity hopnolog i ekspert budō (9 dan) – Donn F. Draeger [1996 a, b, 1997]. Niewątpliwie wydarzeniami w historii polskiego kendō były przyjazdy japońskich mistrzów, jak Takeshi Ozawa (1976) i Suekichi Nagashima (2000), obydwaj posiadacze tytułów 9 dan hanshi. Obecnie działa w Polsce kilka niewielkich klubów kendō. 22 marca 2003 odbyły się kolejne 22 MP w kendō. Zwyciężył Mariusz Wiał (3 dan).

Fot. 3. Pokaz mistrza K. Yamaguchi 10 dan podczas 24. gali budō IMAF, Tokio 2000.

Fot. autora, zbiory prywatne

³ Federacja IMAF organizuje w Tokio turnieje mistrzowskie w kilku odmianach sztuk walki, m.in. w formach (kata) iaidō. W 2002 r. odbyły się szóste MŚ IMAF (Kokusai Budoin).

Fot. 4–5. Międzynarodowy staż Aikibudō i Kobudō, Le Temple sur Lot (Francja), sierpień 1989. Autor ćwiczy z A. Floquet'em jedną z form *ono-ha ittō-ryū*.

Główne metody treningu technicznego w kenjutsu

Sztuka miecza – kenjutsu – bazuje na szeregu doskonałych przez wieki japońskiego średniowiecza metod treningu. Początkujący rozpoczynają od nauki postaw i gard z mieczem oraz podstawowych cięć. Wielokrotne powtórzenia (*soburi*) techniki *ken-otoshi* (lub *kiri-otoshi*), pionowego cięcia z góry, wykonywane są często z użyciem ciężkiego drewnianego miecza *bōkutō*. W szkole *katori shintō-ryū* setki powtórzeń *maki-uchi* stanowią ukrytą rozgrzewkę. Po opanowaniu pozycji z mieczem (*kihon kamae*) ćwiczący uczą się form *kata*. Formy te wykonywane są w parach z użyciem mieczy *bōken*. Dwie pierwsze formy (*itsutsu* i *nanatsu-no tachi*) uczą przechodzenia z pozycji do pozycji, utrzymywania dystansu, zejść z linii ataku i podstawowych technik użycia miecza *katana*. Kolejne formy wprowadzają techniki bardziej zaawansowane i bardziej przypominają pojedynek. Dochodzą także formy walki kijem i halabardą *naginata* przeciwko mieczowi.

Z kolei szkoła *takeda-ryū* od poziomu czarnego pasa wymaga ćwiczeń *battō-kiri* (*tameshigiri*) – przecinania wiązek słomy ryżowej, zwiniętych mat, trzciny lub bambusa. W bezpiecznej odległości między szermierzami (6 metrów) ćwiczony jest „pojedynek” – dobycie miecza i cięcie lub zasłona i cięcie. Najczęściej jednak sztuka dobywania miecza, jako wyspecjalizowana forma kenjutsu, uprawiana jest w formach wykonywanych pojedynczo. Jedyne niekiedy praktykuje się w parach interpretację technik zaszyfrowanych w *kata* (szkoły *katori shintō-ryū* i *yoseikan shintō-ryū*). *Kata* *iaijutsu* (*iaidō*) stanowią zapis doświadczeń mistrzów szermierki i stanowią optymalną odpowiedź na przeróżne sytuacje ataku. Rozpoczynają się w różnych pozycjach siedzących, klęczących i stojących. Kończą natomiast specyficznym dla danej szkoły *chiburi* – ruchem strzępięcia krwi, i *nōtō* – powrotem miecza do pochwy *saya*.

Praktykowanie tego typu form uczy zautomatyzowanych odpowiedzi na ataki prowadzone z różnych kierunków. Podwójne formy kenjutsu doskonałą wyczuć dystansu, czasu (timing), rytmu, kształcąc jednocześnie precyzję, siłę i szybkość. Nauczyciel (uke-dachi) sprawdza ćwiczącego ucznia (kiri-komi), karcąc go lekkimi trafieniami za popełniane błędy. Także testy przecinania wydają się niezwykle przydatne, wzmacniając uchwyt i doskonaląc prowadzenie miecza. Wreszcie wolne randori z użyciem bambusowych shinai lub gąbkowych atrap, nie ograniczone do kilku technik dozwolonych w sportowym kendō, wydaje się być wartościową metodą rozwijania własnej inwencji i myśli taktycznej.

Kenjutsu uczy technik ataku na tętnice, nadgarstki, szyję, spojenia pancerza (zbroi); atakowane jest całe ciało z użyciem technik o różnych kierunkach i płaszczyznach prowadzenia broni. Umiejętności techniczne popierane są ogólną wysoką sprawnością, która umożliwić ma nie tylko dużą szybkość i refleks, ale także np. wykonywanie skoków nad naginatą. Ponadto adept – tradycjonalista uprawia za przykładem dawnych wojowników i szkół sztuk walki (bujutsu) równocześnie sztukę władania bronią i walkę wręcz, co dodatkowo sprzyja wypracowaniu znakomitej psychofizycznej sprawności.

* * *

Sztuka szermierki nie tylko wpisana jest w historię i kulturę wielu krajów, ale łączy się także z szerszym fenomenem sztuk walki, który najbujniej rozwinął się na Dalekim Wschodzie. Liczne szkoły (chińskie, filipińskie, japońskie, wietnamskie) do dzisiaj nauczają walki wręcz i użycia różnych rodzajów tradycyjnych broni. Szermierka sportowa, choć obecnie najbardziej popularna, jest tylko częścią bogatego dziedzictwa w tej dziedzinie.

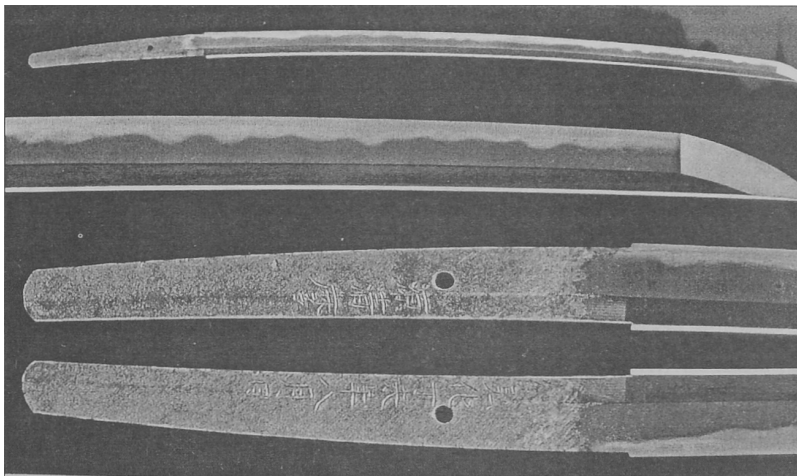
Fot. 6. Gala Budo IMAF – Tokio 2000. Mistrzowie demonstrują formy musōshinden-ryū. Fot. autora

Fot. 7. Shihan L. Sieber prowadzi seminarium poświęcone iaidō w Penzbergu (Bawaria). Fot. autora

Fot. 8. Trening iaidō pod kierunkiem K. Tōse 9 dan hanshi na stażu w Tokio, marzec 2000. Fot. autora

Fot. 9–10. Japońskie miecze katana (z materiałów przysłanych przez sensei Hidetoshi Iwasa)

Ryc. 1. Samurajska symbolika, góra Fuji i kwiaty wiśni

Podziękowanie / Acknowledgements

Bardzo dziękuję obydwu profesorom – recenzentom mojego artykułu i zwłaszcza Panu prof. dr. hab. Wojciechowi Zabłockiemu za konsultację i cenne uwagi.

BIBLIOGRAFIA

1. Cynarski W. J. (1997), *Tradycja starego japońskiego aiki-jutsu i jego ewolucja do form współcześnie praktykowanych*, „Roczniki Naukowe AWF w Warszawie”, t. XXXVI, s. 109–132.
2. Cynarski W. J. (1998), *Kobujutsu. Kobudō i kenjutsu szkoły katori shintō-ryū*, „Karate – KungFu”, nr 1, s. 16–17; nr 2, s. 27.
3. Cynarski W. J. (1999), *Kobudō katori shintō-ryū w Polsce*. „Karate KungFu”, nr 5, s. 9.

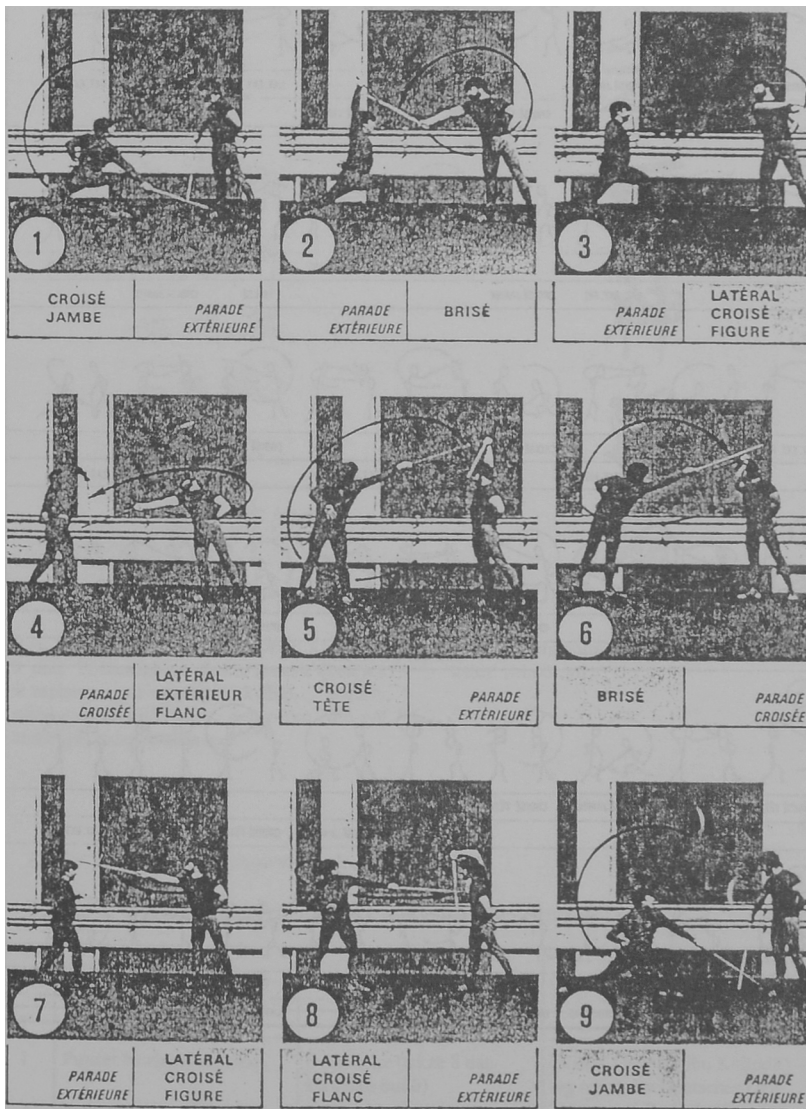
4. Cynarski W. J. (2000), *Sztuki walki budō w kulturze Zachodu*, Wyd. Naukowe WSP, Rzeszów.
5. Cynarski W. J. (2002 a), *Proces globalizacji. Dialog kultur czy konflikt wartości?*, Instytut Europejskich Studiów Społecznych w Rzeszowie, Rzeszów.
6. Cynarski W. J. (2002 b), *Prolegomena biografistyki wybitnych postaci sztuk walki. Materiały do słownika biograficznego teorii sztuk walki*, „Rocznik Naukowy Idō – Ruch dla Kultury/ Movement for Culture”, t. III, s. 249–256.
7. Czajkowski Zbigniew (2001 a), *Pojedyunki w XIX i pierwszych latach XX wieku*, „Roczniki Naukowe AWF w Poznaniu”, nr 50, s. 99–107.
8. Czajkowski Z. (2001 b), *Teoria, praktyka i metodyka szermierki: wybrane zagadnienia / Theory, Practice and Methodology of Fencing: Chosen Aspects*, AWF Katowice.
9. Czajkowski Z. (2001 c), *Angelo – orędownik szermierki sportowej / Angelo – the Champion of Fencing as a Sport*, „Człowiek i Ruch / Human Movement”, nr 2, s. 17–24.
10. Czajkowski Z. (2002), *Rozwój i przemiany w szermierce od przełomu XIX i XX wieku do końca XX stulecia oraz próby spojżenia w przyszłość / The Development and Changes in Fencing During the Last Decades of the 19th to the End of the 20th Century and an Attempt to Predict the Future*, „Człowiek i Ruch / Human Movement”, nr 1, s. 31–41.
11. Draeger D. F. (1996 a), *The Martial Arts and Ways of Japan (vol. 3). Modern Bujutsu & Budo* (wyd. II), Weatherhill, New York – Tokyo.
12. Draeger D. F. (1996 b), *The Martial Arts and Ways of Japan (vol. 2). Classical Budo* (wyd. III), Weatherhill, New York – Tokyo.
13. Draeger D. F. (1997), *The Martial Arts and Ways of Japan (vol.1). Classical Bujutsu* (wyd. III), Weatherhill, New York – Tokyo.
14. Hutton Alfred (1973), *The Sword and the Centuries or Old Sword Days and Old Sword Ways*, Charles E. Tuttle Company, Rutland, Vermont & Tokyo.
15. Łuczak Maciej (2001), *Przemiany w technice, taktyce i stylu walki w szermierce w Polsce w latach 1945–1989 (zarys problematyki)*, „Rocznik Naukowy Idō – Ruch dla Kultury / Movement for Culture”, t. II, s. 11–14.
16. Łuczak M. (2002), *Szermierka w Polsce w latach 1945–1989*, AWF Poznań, Monografie nr 348.
17. Maroteaux Roland J. (1992), *Iai-do takeda-ryu nakamura-ha kihon-waza*, CAF, Nimes.
18. Miyamoto Musashi (2001), *Gorin-no sho. Księga pięciu kregów*, Diamond Books (przeł. A. Żuławska-Umeda), Bydgoszcz.
19. Obata Toshihiro (1987), *Crimson Steel. The Sword Technique of the Samurai*, Dragon Books, Essex.
20. Otake R. (1977 a), *The Deity and the Sword. Katori Shintō Ryū (vol. 1)*, Minato Research & Publishing Company, Tōkyō.
21. Otake R. (1977 b), *The Deity and the Sword. Katori Shintō Ryū (vol. 2)*, Minato Research & Publishing Company, Tōkyō.
22. Otake R. (1978), *The Deity and the Sword. Katori Shintō Ryū (vol. 3)*, Minato Research & Publishing Company, Tōkyō.
23. Siebert Gunnar (2001), *Arnis, Escrima, Kali. Die Kunst der wirbelnden Stöcke*, Verlag Weinmann (4. wyd.), Berlin.
24. Szajna Gabriel (2001), *Charakterystyka sportu szermierczego*, „Rocznik Naukowy Idō – Ruch dla Kultury / Movement for Culture”, t. II, s. 55–62.
25. Szymankiewicz J. (1997), *Samuraje: pochodzenie, obyczaje, sztuki walki*, Cibet, Warszawa.
26. Yagyū Munenori (2002), *Heihō kadensho. Księga przekazów rodzinnych w sztuce wojny. Uzupelniona listami Takuana Sōhō do Munenoriego Yagyū* [oryg. wyd. 1632], Diamond Books, Bydgoszcz.
27. Wójtowicz Norbert (2003), *Tradycja filipińska w Polsce* [w:] Cynarski W. J., Obodyński K. [red.], *Humanistyczna teoria sztuk i sportów walki – koncepcje i problemy*, Wyd. UR, Rzeszów, s. 66–75.
28. Zablocki Wojciech (2001), *Polskie sztuki walki – miecz oburęczny i szabla husarska*, Wyd. AULA, Podkowa Leśna.

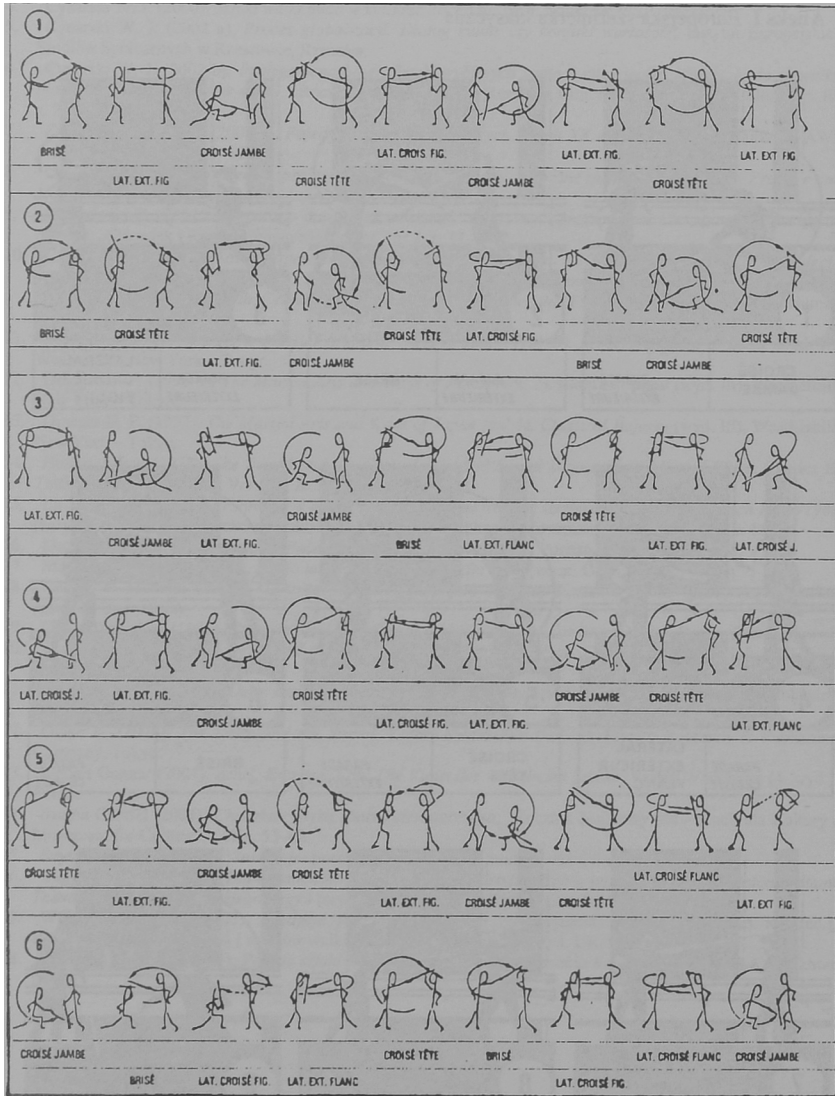
INNE ŹRÓDŁA

Wywiad bezpośredni z sekretarzem PZ Kendo Konradem Szczeparą (2002), podczas konferencji naukowej w Płocku.

Strony <http://www.kendo.pl>; Spisał Bartłomiej (2002), *System Zablockiego a traktaty szermiercze*, <http://www.bog.org.pl/treningi/eseje/zablocki.html>;

Aneks I. Europejska szermierka klasyczna

Ryc. 2-3. Szermierka klasyczna. Materiały „Aikibudo – Kobudo Belgium”, lata 80. XX w.

Aneks II. Japońskie nazwy zapisane ideogramami *kanji*

弓道
馬術
水泳術
手裏剣術
無外流
一刀流
荒下流
夢想神伝流

香取神道流

Ryc. 4. Kanji w wykonaniu *shihan* Keiji Tōse 9 dan. Poszczególne słowa znaczą (kolejno, w zapisie poziomym): kyūdō, bajutsu, suiejutsu, shurikenjutsu, mugai-ryū, ittō-ryū, araki-ryū, musōshinden-ryū

Ryc. 5. Kanji autora (w zapisie pionowym) – katorishintō-ryū

Aneks III. Posiadacze najwyższych stopni w iaidō

Tabela 1. Wybrani nauczyciele iaidō z wiarygodnych organizacji

Lp.	nazwisko i imię, kraj	stopień w iaidō (lub w innej dsw)	organizacja
1	2	3	4
1	Punzet Norbert – Niemcy	6 dan sōke (także 8 dan kuntaiko budō)	DDBV / SIP (Shibu Kobudō) – wg rejestrów Deutscher Dan-Träger und Budo-Lehrer Verband e. V. i Stowarzyszenia Iddōkan Polska
2	Sieber Lothar – Niemcy	5 dan renshi (także 5 dan kenjutsu)	
3	Cynarski Wojciech Jan – Polska	3 dan (także 3 dan kobudō)	

1	2	3	4	
4	Yamaguchi Katsuo – Japonia	10 dan meijin (także 8 dan kendō)	IMAF / DAKO – wg dokumentów International Martial Arts Federation i Deutsch-Asiatische Kampfkunst Organisation	
5	Ochiai Tadao – Japonia	10 dan hanshi		
6	Tōse Keiji – Japonia	9 dan hanshi		
7	Yoshida Ryosaku – Japonia	7 dan kyōshi		
8	Iwasa Hidetoshi kyōshi – Japonia	7 dan (także 6 dan kendō)		
9	Sabatier Phillippe – Francja	6 dan kyōshi		
10	Rauscher Hans-Dieter – Niemcy	6 dan kyōshi (także 6 dan kobudō)		
11	Dr Noisser Elisabeth – Austria	5 dan renshi		
12	Rauscher Christine – Niemcy	5 dan renshi		
13	Putz Michael – Austria	4 dan		
14	Matschenz Detlef – Niemcy	4 dan renshi		
15	Kleinschumachers Frank – Niemcy	3 dan		
16	Górnicki Krzysztof – Polska	4 dan		Polska Komisja Kendo i PZ Kendo
17	Kustosz Andrzej – Polska	3 dan (5 dan kendō)		
18	Wolny Jarosław	2 dan (4 dan kendō)		

[Źródło: badania własne]

About the art of fencing. Remarks on classical fencing

Key words: martial arts, classical fencing, methods, kenjutsu, iaidō

The author presents the review article on the ground of doctor Maciej Łuczak's monograph. He pays attention to forms of fencing of Japanese origin practiced in Poland. It is about the supplementation of historical factography on this subject. Fencing is shown as martial art, and not only combat sport. Traditional fencing has always been martial art both in the countries of Far East, and in Europe. The state of the knowledge about Chinese and Japanese fencing needs to be supplemented. Most of the article is devoted to those two forms. The methods of technique and tactics of fight were introduced as well as the methods of training; masters' surnames and styles practiced by them were given. Classical kenjutsu is described mainly according to the teaching of *Katori Shintō-ryū* school.